

ALP 2164
Larch.

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

mpkslas — menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1986
BALANDŽIO MĖN. 26 d. / APRIL 26, 1986
PART TWO — Nr. 82(17)

Šiame numeryje:

Nastopka, išeivių literatūra ir „iliuzijų langai“.
Gausi mintim ir faktais — kun. Vytauto Pikturnos nauja knyga.
Rūtos Klevos Vidžiūnienės novelė.
Atidaryta Lietuvos moterų dailininkų draugijos paroda.
Viktoro Petravičiaus paroda Las Vegas.
Julijos Švabaitės eilėraščiai.
Rašome ir duonos neprašome.
Laisvalaikio menas — Edmundo Arbo paroda Los Angeles.
Nuomonės ir pastabos.
Baltistikos studijų konferencija.

Kertinė Parastė

Nastopka, išeivių literatūra ir „iliuzijų langai“

Atvertę 1985 m. Pergalės žurnalo 8-tąjį numerį ir jame atradę Kęstutis Nastopkos straipsnį apie išeivijos literatūrinę kritiką, viltigai klausiamo — ar čia bus žengtas istorinis žingsnis? Ar po 40-ties metų apie išeivius kritikus pirmą sykį pasisakys profesionalas literatūrologas. Iki šiol ši tema, kaip ir visa išeivių literatūros teritorija, buvo rezervuota žurnalistams aparachikams; tegirdėjome ždanovinėmis armonikėlėmis grojamą ir stalininių būgnų palydimą melodiją. Šį žingsnį, be abejo, nulėmė ne literatūriniai išskaičiavimai, o „ideologinės kovos“ reikalavimai — eiliniai propagandistai paprasčiausiai nesugebėjo susidoroti su išeivių kritikų argumentais.

Savo straipsnyje, pavadiname „Pro iliuzijų langą — Emigracijos kritika apie Lietuvos tarybinę literatūrą“, Nastopka gabiai groja keliais kritikiniais instrumentais ir iš jų išgauna už aparachikų triukšmelį gražesnę muziką. Tačiau atidžiau į ją įsiklausę, vėl atpažįstame, nors ir daug įmantriau orkestruotą, tą pačią ždanovinę-stalininę melodiją.

Štai jo pagrindinės tezės. Tarybų Sąjunga ir jos kultūra yra „socializmas“. Už tos „tobuliausios“ santvarkos ribų driekiasi buržuazija. Išeivijos kritika priklauso „buržuaziniam pasauliui“ ir todėl ji savaime menkesnė už tarybinę. Savo „buržuazinės“ prigimties supančioti, išeivijos kritikai gali kartais pasiūlyti idomų, turiningų interpretacijų, bet nesugeba teisingai įvertinti „tarybinės“ literatūros visumos. Jie keičia strategiją, mėto pėdas, bet neišsizdada buržuazinės ideologijos. Išeiviai kritikai yra „buržuazinių“ mitų belaisviai; „tarybiniai“ kritikai atstovauja „tikrovei“.

Stebėtina, kad tokiais „aprioriniais“ — išankstiniais argumentais Nastopka mano paveikslas ar įtikinsias galvojančius žmones. Ribotą ir reakcingą — marksistinę-lenininę estetinę bei politinę ideologiją vienoje Europos dalyje jis pakrikštija „socializmo“ vardu ir paskelbia, jog ta ideologija esanti tobulybės norma Lietuvai, Europai, Amerikai — visam pasauliui. Juk su šia Maskvos ideologija nesutinka Europos socialistai ir jos jau nusikratė dauguma komunistų. Jų pačių žodžiais, jie atmetę ne „socializmą“, o tiktai maskvinę marksizmo-leninismo doktriną. Apkaltinės išeivijos kritikų terminologiniais prasižengimais, Nastopka pats labai netiksliai vartoja tokius kertinius terminus, kaip „socializmas“.

Nustembame ir Nastopkos straipsnyje susitikę mūsų seną pažįstamą — „socialistinę realizmą“, tą į Molotovą panašų nukaršusį personalinį pensininką, apie kurį jau nebekalba Vakarų Europos komunistiniai kritikai ir kuris šiandien tebėra pašapos objektas Vidurio-rytų Europoje. Ši Stalino eros pagimdyta partinė abstrakcija Nastopkos straipsnyje virsta konkrečia, gyva būtybe.

Anot Nastopkos, kylantis Lietuvos literatūros lygis, jos gilėjimas ir įvairėjimas įrodo „socialistinės“ sistemos pranašumą ir sugriaua išeivijos kritikų teiginius apie tos sistemos prievartinį pobūdį bei apie kultūros slopinimą Lietuvoje. Jau tai, kad išeiviai domisi krašto rašytojais ir juos vertina, esą „pakerta teiginį“ apie socialistinio realizmo pilkumą, kūrinių individualybių ir nacionalinių literatūrų niveliavimą.



Kryžių kalno vaizdas Dainavoje, Manchester, Mich.
Nuotrauka Lino Daukšos

O gal visa tai rodo visai ką kitą. Kas sukūrė tos brandesnius kūrinius, tas es-tetinės vertybės, kuriomis žavimasi ir išeivijoje — lietuvių rašytojai ar sovietinė sistema? Siandieninė literatūros padėtis Lietuvoje rodo, kad kai partija ne taip grubiai kišasi į literatūrą, jos lygis pakyla. Ar nebūtų literatūros paklausti, koksai būtų tos literatūros lygis, jei visi partiniai kultūros vadovai, cenzoriai, prižiūrėtojai ir šnipeliai susipakuotų savo speclagaminus ir paliktų

lietuvių literatūrą jos kūrėjams ir skaitytojams? Būtina ir priminti, kad tos praplėtęjusios literatūros ribos Lietuvoje šiandien dar labai siauros. Rašytojams galima išsamiau kalbėti apie žmogaus vidinį gyvenimą, mėgautis gamta, žaisti žodžiais. Ir kritikai gali išsamiau nagrinėti formą bei struktūrą. Tačiau galutinė gyvenimo ar literatūros kūrinio interpretacija tebėra viena — marksistinė-lenininė. Uždraustos zonos dar labai erdvios. Kur lietuvių religinė literatūra? Kur nemarksistinė-lenininė filosofija? Kur

Gausi mintim ir faktais

JUOZAS PRUNSKIS

Vytautas Pikturna. Šviesa ir gyvenimas. Pamokslai sekmadieniams bei šventėms. Išleido JAV Lietuvių kunigų vienybė, 351 Highland Boulevard, Brooklyn, New York 11207. 1985 m. 167 psl.

Tai vadinamam liturginių metų „C“ ciklui paruošta pamokslų knyga ir tai geriausia, kokią mes turime. Autorius nenuklysta tik į savais žodžiais atpasakojimą evangelijų turinio, o kiekvieno sekmadienio, kiekvienos šventės evangelijos vedamąją mintį vysto protiniais argumentais, iliustruoja mintytojų posakiais ir prasmingais gyvenimo pavyzdžiais, įjungdamas dar ir literatūrines iliustracijas bei poezijos posmelius. Tai su nuoširdžia religine šiluma sukurtas veikalas, švytintis lietuviškąja dvasia.

Autorius moka vaizdžiai prabilti. Pvz., kalbėdamas apie šv. Joną Krikštytoją, taria: „Žmonės, o juo labiau žmonės-valdovai, nepakenčia, kad jiems kas žinai bytų sąžinę priekaištu, kaip tai darė Jonas

Krikštytojas nuodėmėje įmirkusiam Erodui ir Erodaiadai“ (p. 33). Arba p. 108 skaitome: „Tikėjimas be gerų darbų yra panašus į tuščia vidurį žiedą. Tai sėkla, kuri nedysta, tai šulinys be vandens, riešutas be branduolio“. Autoriaus kalbos sodrumą vaizduoja kad ir ši ištrauka: „Rytų plotuose, kur seniau blizgėjo paausuoti cerkvių bokštai, kūjis daužė soborus, o pjautuvas kapojo žmonių galvas. Gi vidurio Europoje, pačioje krikščioniško kontinento širdyje, Hitlerio vedami naciai dirbino iš kryžiaus svastiką — mašinos dantrai žmonėms mėsinėti. Taip visur buvo bandoma kurti pasaulį be Dievo“.

Autorius moka trumpu žodžiu daug pasakyti. Pvz., „O vis tik mažai tokių, kurie skaito evangelijų knygą ir dėl to lengvai Dievą laiko nebyliu“ (p. 102). Apskritai, veikalas mokama kalbėti ne banaliai. Pvz., cituojamas Karetonas iš Bergano: „Danguje daug šventųjų, kurie žemėje niekada niekam nedavė išmaldos, nes patys buvo netur-

tingi ir neturėjo iš ko duoti“ (p. 114).

Autorius vartoja daug pavyzdžių, prie kurių pridėta tiesa ilgiau atminti išsilięta, kartu būdama labiau įtikinanti. Pvz., p. 85 skaitome apie Mao Tse Tungą: „Jis, būdamas jau suaugęs, išgirdo, kad jo mylimas mokytojas, katalikų misionierius, yra atvykęs Šanchajun ir apsistojęs viešbutyje. Mao Tse Tung labai norėjo su juo susitikti. Bet vos tik įžengė į viešbutį, tarnai jį išmetė. Mat viešbutis tik baltiesiems...“

Visas veikalas praturtintas gausiomis citatomis iš krikščionių mintytojų, bet taip pat ir iš literatūros, pvz., iš Solovjovo veikalo *Progresas* arba iš mūsų Krėvės, kuris savo veikale *Danguis ir žemės sūnūs* rašo, į Išganytojo lūpas įdėdamas kreipimąsi į Danguis Tėvą: „Sunkus ir pavojų kupinas kelias, kuriuo paskyre žmonėms eiti. Aš bijau, mieliausias Tėve, kad juo keliaudami jie gali paklysti ir, paklydę, amžinai žūti. Leisk, gerasis Tėve, kad aš su jais ečiau ir praminčiau takus, vedančius prie tavo šviesaus veido. Leisk man palengvinti gyvenimo našta tiems, kurie pails, suklups, kad jie neturėtų abejonių, jog tu esi tiesos ir gėrybių šaltinis...“ Daugelis pamokslų praturtinti poezijos posmais, paimtais iš Brazdžionio, Aisčio, Putino ir kitų, tik gaila, kad daugelio eilėraščių autoriai nepažymėti.

Mums itin miela, kad visas veikalas persunktas nuoširdžia lietuviška patriotine dvasia. Čia yra ne vien pamokslai Vasario 16 dienai ar Rugsėjo 8, bet ir Birželio treminių dienoms, Kariuomenės šventei, nekalbant jau apie šv. Kazimiero dieną.

Ir kitoms dienoms įveda lietuvišką mintį, tai pacytuodamas lietuvių patarlę („Glaudžiasi savi, glausis svetimi, kol tavo aruodai pilni“, p. 107), tai pakartodamas Lietuvos pagrindinio spaudos skelbiamus faktus. Pacituoja net Sibiro tremtinių laiškus, kaip, pvz., (p. 97) Anastazo Janulio atodūsius: „Dieve, jeigu mano gyvybės auka labiau Tave pagarbintų, jeigu ji pasitarnautų Tėvynės labui ir mano bei visų tautiečių sielos išganymui — štai aš, pasiimk ją. O kol kas stipriai spaudžiu Apvaizdos man įteiktą taurę ir esu pasiruošęs ją išgerti iki



Kryžius jaunimo stovyklavietėje Dainavoje, Manchester, Mich.
Nuotrauka Lino Daukšos

dugno“. Autorius cituoja įrašą kryžiuje, naujai pastatytame Kryžių kalne 1983 metais: „Sužaliuos po kryžiumi vystanti rūta, vėl nušvis lietuvių skruostai ašaroti“.

Atsiremdamas į savo tautą ir jos tradicijas, ryškindamas amžinuosius religijos ir moralės dėsnius, autorius pasilieka modernus, stebėdamas dabarties gyvenimą bei tarptautinius dabarties įvykius, pvz., net užgriebdamas faktus ir iš astronautų patirties, bet vis grįždamas į savo tautą ir supurtydamas tokiomis stipriais posakiais, kaip šis: „Mes, gyvendami už Lietuvos ribų, savo tautai turime atiduoti ne ašaras, tarsi prie lavono, kurio negalime prikelti, bet gyvos tautos stiprinimą savo darbu, ištekliais, šauksmu už nutildytuosius“.

Apžvelgdami šį leidinį stengėmės gausesnėmis ištraukomis paryškinti, kad tai knyga ne vien kunigams, besirušiantiems pamokslui, bet geras veikalas ir šiaip dvasiniam skaitymui, net ir visai šeimai drauge pasiklausyti atitinkamo šventadienio bendrai skaitomų minčių, ypač jei šeima gyvena

toli nuo lietuviškos parapijos ir gyvo lietuviško žodžio iš sakyklos negirdi.

Pasidžiaugę šio leidinio svarumu, dar galime pasigėrėti, kad kalba, apskritai, gera. Vis dėlto gaila, kad rašoma „gerbūvis“, kai reikėtų rašyti „gerovė“ (p. 52), „sekti Kristų“, kai reikia „sekti Kristumi“ (p. 116), prieš stebėdamas dabarties gyvenimą bei tarptautinius dabarties įvykius, pvz., net užgriebdamas faktus ir iš astronautų patirties, bet vis grįždamas į savo tautą ir supurtydamas tokiomis stipriais posakiais, kaip šis: „Mes, gyvendami už Lietuvos ribų, savo tautai turime atiduoti ne ašaras, tarsi prie lavono, kurio negalime prikelti, bet gyvos tautos stiprinimą savo darbu, ištekliais, šauksmu už nutildytuosius“.

Pamokslų knygai geriau būtų duoti pilną vardą prie pavardės, pvz., ne kaip skambės, kai pamokslininkas prie Paskalio tepridės vardą „B.“ (p. 122).

Pagaliau atmintina, kad krikščionybė yra paremta tvirtais istoriniais faktais ir nėra reikala remtis duomenimis, kuriems neturime tikroviškų įrodymų, pvz., tvirtinant, kad Marija mirė sulaukusi 72 metų (p. 146).

Bet tai vis tokie antraeiliai dalykai. Knyga pasilieka labai vertingą. Tegum mus pabaigoje geriau nuteikia trejetas eilučių iš 127 psl.:

— Kartą motina davė vaikams gardsus valgio. Tėvas ta proga norėjo duoti dėkingumo pamoką. Jis paklausė: „Na, vaikai, ką dabar turėtumėte pasakyti mamai?“ Vaikai lyg susitarę sušuko: „Gardu, Mamyte, duok daugiau“.

Taigi — geri pamokslai. Dėkodami autoriui už paruoštą dvi knygas, prisimindami trečią ciklą, dar prašome: duok daugiau.

Lietuva Nastopkai jau „sutarybinta“ — joje gyvena (Nukelta į 2 psl.)

Rūta Kleva Vidžiūnienė

Keistas nuotykis

Jau buvo praėję daugiau kaip metai, kai visai netikėtai įvykis man priminė pereinamąją vasaros pergyvenimą. Tada su šeima visad vasarodavau visų lietuvių mėgiamoje ir nesunkiai pasiekiamoje paežerio vasarvietėje juostoje. Bebaigias studijas jaunulis, aš su džiaugsmu važiuodavau tokiai malonaus poilsio, juo labiau, kad ten susiburdavo daug mano amžiaus lietuvių ir nestokoje gražiosios lyties atstovų, saule įdegsių ir nerūpestingai išsitiesusių netoli vandens baltame slėnyje, į kurias pražyudami nuolat užmesdavome ir žvilgsnį, ir žodį, bandydami užmegzti draugystę. Graži tai buvo pakrantė, jaukus, pilni dainų garsų vakarai, akimis sekant į ežerą sminganti saulė, pokalbiai po geros lietuviškos vakarienės, senimui susėdus ar prie kortų, ar taip sau prie alaus stiklo.

Mūsų vasarnamis turėjo gražią, pakilią įrengtą vadinamą verandą, nuo kurios buvo smagu tingiai žiopsoti į besibūruojančius kaimynus, sumegzti pokalbį su vyresniaisiais apie politiką, pasiklausti ponų neišsėmiamų pletkų. Ten visad pūpsodavo ir daktaras Varčius, pastaraisiais metais taip pasižymėjęs mūsų lietuviškoje veikloje, kad sykį buvo išrinktas net vietos bendruomenės pirmininku. Jau nebejauno amžiaus, nuo gero gyvenimo apvalaus sudėjimo, šis viengungis buvo visų ponų numyltinis.

Tą vieną nepaprastai kaitrią popietę grįžau iš čia pat nusidriekusi paežerės kiek nuvargęs ir įkaitęs, svajodamas apie gavinantį alaus stiklą. Sukritau į kėdę kaip tik šalia daktaro Varčiaus ir dar kelių politikuojančių žinovų. Jie gi niekad nepraleisdavo progos nušviesti ir mano tokią pasauliniuose akiračiuose dar neapšifuotą galvosena, ką įsigilinęs į baigiamas studijas buvau gerokai apleidęs.

Daktaras Varčius sakėsi Amerikoje jau ne nebendęs atidaryti savo medicinos kabineto, nes silpna anglų kalba, neįprasta aplinka jį baugino dar kartą pradėti viską iš naujo. Lietuvoje buvęs mažos ligoninės gydytojas, čia taip ir liko dirbti gimininių parūpinatį lengvą darbą iki netolimos pensijos amžiaus. Gal, jei būtų laiku vedęs, tai bent žmona būtų stumtelėjusi, o dabar...

Taip man besvarstant prie alaus stiklo tarptautinę politiką, apačioje prie verandos laiptelių išgirdome sujaudintus žmonių balsus. Kaip jauniausias, buvau pasiūstas iširti priežastį. Prie durų stovėjo du jauni, saule įdeję vyrai ir skubiai reikalavo daktaro. Pasirodo, kad paežerėje saulėje besikepinąs žmogus staiga sukritęs be sąmonės, — gal širdies ataka, gal vadinamas saulės smūgis, bet jam skubiai reikalinga pirmoji mediciniška pagalba, nes miestelis nuo vasarviečių esąs už keletos kilometrų. Šeimininkė jau bėgo laipteliais į verandą, šaukdama daktarą Varčią. Visi pakilome ir tame sąmyšyje jau buvo sunku susikalbėti, nes verandoje buvusios ponios išsigandusios skubėjo klausyti to susirgusiojo pavardės. Keli mūsiškiai vyrai irgi dar buvo neparėję nuo pakrantės.

Pavardės atbėgusieji nežinojo, tai dabar visi drauge puolėsi prie daktaro Varčiaus. — Skubėkit, daktare, gal tai kuris iš mūsiškių, — šaukė panikos paimtos moteriškos.

— Aš neturiu praktikai teisių, — išstėnė jo daktaras. — Aš čia neturiu teisės gydyti ligonių. Valdžia...

— Kas dabar rūpinsis jūsų popieriais, gi žmogus gal miršta. Greičiau, daktare Varčiau, greičiau, juk kiti daktarai gali nebesuspėti, — ragino šeimininkė.

— Vyrai jau štai atneša tą žmogų, paruoškite vietą paguldyti jį gal čia pat ant verandos suolo, bus greičiau, — susijaudinęs šaukė žinią atnešęs vyras, sluostydamas prakaitą. Ir kreipdamasis į mane:

— Berneli, bėk vandens ir rankšluosčio. Daktare, ko dar Jums reikia?

— Aš tuojau... — išsigandęs atsakė Varčius. — Tuoj atsinešiu viską iš savo kambario.

Tuo laiku pasirodė keli vyrai, nešini su į maršką suvyniotu ligoniu, ir visi išbėgo jiems padėti. Aš moviau į virtuvę šalto vandens. Kai grįžau, nepažįstamas vasarotojas jau bejėgiai gulėjo ant suolo, o moters jam sluostė nejaunų veidą ir trynė rankas.

— Kurgi daktaras?

— Iš tiesų, kodėl jis nesirodo?

— Vaikine, užbėk į viršų, padėsi atnešti reikiamus vaistus, ar ką ten.

Bet daktaro Varčiaus kambarys buvo tuščias, ką galėjau tuojau pamatyti per plačiai atviras duris. Patikrinau net prausyklos kambarėlį. Kito išėjimo nebuvo, kur jis galėjo dingti?

— Daktare! Daktare Varčiau, — šaukiau visa gerkle, bet atsakymo nebuvo. Galvotrūkčiais leidau žemyn su nesuprantama žinia, o šeimininkę radau apačioje prie telefono, jau šaukiančią ugniagesius.

— Nėra daktaro Varčiaus, niekur nėra, — šaukiau susirinkusiems. — Nėra kambaryje, nėra visame name.

— Kaip tai nėra?

— Nieko nesuprantu ir aš, tik žinau, kad daktaro nėra. Gal išsigando atsakomybės, jei žmogus mirytų?

— Aš jokios atsakomybės nebijau, išskyrus savo sąžinę, — prišoko ponė Kairienė, — jaunystėje lankiau pirmos pagalbos kursus. Dėkit šaltą kompresą žmogui ant galvos.

Kilo visuotinė panika.

— Viešpatie, kurgi mūsų daktaras?

— Negi tikrai išsigando atsakomybės?

— Žinai, neseniai Amerikoje, dar visko prisibijoj...

— Ugniagesiai jau pakeliui, — pranešė įbėgusi šeimininkė. — Tegul tik daktaras Varčius rūpinasi, kad būtų pulsas.

— Daktaro Varčiaus nerandame. Pabėgo.

— Kaip tai pabėgo? Gal nesuranda vaistų?

— Jo kambarys tuščias.

— Gal išbėgo į gretimą namą pagalbos? Dieve brangus, ką dabar daryti?

— Trinkim rankas ir kaktą. Žiūrėkit pulsą, kaip yra su jo pulsu? — puldinėjom visi.

Atvažiavo ugniagesiai ir visi nutilę sekėme jų judesius. Po nepilnos minutės jie jau suko su ligoniu į miestelio pusę, vienam iš jų pasilenkus prie ligonio veido su ant burnos ir nosies uždėta deguonio kauke.

Vakaras nusileido neįprastai tylus ir visų veidai rodė susiripinimą. Nebuvo įprastų linksmybų prisiminimų pasakojimų, lengvų juokų, kol staigus telefono skambutis pranešė šeimininkei, kad ligonis atsigavęs ir dabar ramiai miega miestelio klinikoje. Išgėrėme dar po alų į jo sveikatą ir išsiskirstėme į savo kambarius. Kiekvienas, tačiau, tebesinėjoje nemalonų jausmą, kad štai mūsų daktaras Varčius taip nugarbingai pabėgo nelaimės valandoje, daugiau susirūpinęs savo legalaus leidimo neturėjimu, negu kito žmogaus gyvybe. Nepaleido mintis, kad šio nepažįstamojo vietoje galėjo būti ir vienas iš mūsų ratelio, kurie su daktaru taip maloniai diskutavome pasaulio politiką.

* * *

Dabar po metų laiko visa šita istorija staiga sugrįžo į mano atmintį. Tada vasarnamio šeimininkė kitą rytą visiems pranešė, kad naktį namo grįžęs daktaras Varčius jau pažadino ir labai atsiprašė už savo elgesį, aiškinosi beveik ašarodamas, kad jį apėmusi panika dėl savo atsakomybės prieš valdžią, jei tas žmogus numirtų jo rankose. Paprašė jo vardu atsiprašyti mūsų visų, užmokėjo už kambarį ir pasiėmęs savo daiktus išvažiavo atgal į Čikagą. Tai buvo gal ir geriausias sprendimas, nes mūsų nuomonė apie jo pasitraukimą nebuvo pasikeitusi.

Kadangi buvęs ligonis visai pasitaisė nuo saulės smūgio ir užėjęs padėkoti išgėrė su mumis net alaus stiklą, istorija buvo greit pamiršta. Grįžau namo ruošti paskutiniams studijų metams, o savaitgaliams rudenį gavau net nebologą darbą pačiame miesto centre, jau beveik savo siekiamoje profesijoje. Visas gyvenimas įėjo į normalias vėžes, nors sykį, kai tėvas paminėjo, kad bendruomenininkas daktaras Varčius nuo rudens pasitraukė iš savo pareigų, prisipažindamas nevertu tos aukštoje pagarboje laikomos vietos, aš susidomėjau, kokia apie jį buvo mano tėvų nuomonė.

— O, reikia suprasti žmogų. Atrodo, kad turi sąžinę, nes pats, neprašomas, pasitraukė. Sakėsi, kad tas įvykis vasarą jį tebepersekioja ir pranešė išvažiuojas iš Čikagos į kurį kitą mažesnę miestą ramiai leisti pensijos dienas, padėdamas bendruomenei, kur jo patyrimas būsiąs reikalingas. Sakėsi galvojęs apie Floridą, kur girdėjęs kuriantis daugelį senesnių lietuvių ir kur pragyvenimas esąs pigesnis, o gamta graži ir raminanti. Taip ir nebematėme jo daugiau.



Lietuvių moterų dailininkių draugijos steigėja Vanda Balukienė, dabartinė pirmininkė Diana Kizlauskienė ir buvusi pirmininkė Donna Marder per parodos atidarymą.



Per parodos atidarymą kalba naujasis Lietuvos garbės konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza.

Atidaryta Lietuvių moterų dailininkių draugijos paroda

Šių metų balandžio mėn. 18 d. Jaunimo centre, Chicagoje, prasidėjo Lietuvių moterų dailininkių draugijos penkiolikos metų sukaktvinė paroda, kurią afidare dabartinė draugijos pirmininkė Diana Kizlauskienė, trumpai supažindindama atsilankiusius su parodos tema — „Žvilgsnis į save“. Jos žodžiais, dailininkė prisistato save su nostalgija, su humoru, su dvasiniu pajautimu ir bando įžvelgti į save, kaip į moterį, kaip į dailininkę, kaip apskritai į žmogų.

Toliau Lietuvos garbės konsulas Vaclovas Kleiza, trumpai pasveikines draugijos narys, priminė lietuviškos kultūros puoselėjimo svarbą ir džiaugėsi, kad kiti, ypač amerikiečių visuomenė, čia turi galimybę pažvelgti į jų darbą.

Poetė, rašytoja Julija Švabaitė-Gylienė išsamiai panagrino jo moters sugėbėjimą nepasiduoti kasdienai ir gyvenimo

šiuurkščiajai pusei ir jos mokėjimą gerai išbalansuoti gyvenime savo kaip dailininkės rolę. Baigdama paminėjo, kad lietuvi dailininkei nesvetimos yra ir kitos meno šakos, būtent poezija. Ir šia proga dailininkė ir poetė Daiva Karužaitė paskaitė savo kūrybos eilėraščių, kurie visų buvo šiltai sutikti.

Po to Diana Kizlauskienė pakvietė visus prie tradicinio šampano ir pyrago, šį kartą — raguolio, papuošto 15 žvakučių. Jas uždegė draugijos steigėja ir ilgametė jos pirmininkė dail. Vanda Balukienė, buvusi pirmininkė Donna Marder ir dabartinė Diana Kizlauskienė, o užpūsti teko visoms narėms, ką jos ir padarė.

Atsilankę ypač daug meno mylėtojų, kurie iki vėlomos vaishinos ne tik skanėtais, bet ir gėrėjosi labai gražia, įdomia paroda. Paroda tęsis iki bal. 27 d.

Dalyvis

Vieną ankstyvą ir jau rudenėjantį rytą turėjau darbo reikalais užvažiuoti į miesto centre dangoraižyje esančią įstaigą. Nuo žvarbaus vėjo pasistatęs aukštą lietaipalio apikaklę, skubėjau įplaukti vidun su darban skubancia minia, kai mano akys užkliuvo už prie keltuvo stovinčio daktaro Varčiaus veido. Pirmas impulsas buvo prieiti ir draugiškai ištiesti ranką, bet rūstus jo veidas kažkodėl sulaukė mano judesį. Buvo apsirengęs šiltu, gražiu puspalciumi, rankoje laikė portfelį. Nejaugi jis čia dirbo? Kokiais reikalais galėjo būti čia atėjęs? Juk sakėsi išsikėlis į kitą miestą, bet, aišku, žmogus gali turėti įvairiausių problemų, kurios man, jaunam vyrui, gal ir negalėjo ateiti į galvą.

Išgirdau į keltuvą ir aš, iš smalsumo ruošdamasis išlipti ten pat, kur važiuoja taip valdiškai atrodąs daktaras, kad galėčiau paskui visą įvykį papasakoti tėvui, nors vėliau balsas jau pradėjo man išmėtinėti kišimasi ne į savo reikalus. Gal jam reikalingas koks dokumentas, šiame pastate buvo begalybė įstaigų įstaigėlių. Aštuntame aukšte abu išsiritome iš keltuvo, aš dar aukščiau pasistatęs apikaklę, bet daktaras nesisidairė. Paėjęs kelis žingsnius, išsitraukė raktą, drąsiai atsirakino jokia iškaba nepažymėtas duris ir pranyko už jų. Iškaičiau tik durų numerį — 808 — buvo nesunkus atsiminti. Pats sau nusijuokiau, kad vaidinu detektyvą, bet šitas paskutinis jo judesys buvo toks pasitikintis, kad visa tai man suklėdė dar didesnį susidomėjimą bailiuoju daktaru.

Tuo metu iš kitoje pusėje esančios

įstaigos išėjo jauna mergina su pluoštu popierių ir beveik klausiamai pažvelgė į mane.

— Ko nors nerandate?

— Taigi, lyg ir turėtų būti šios durys, bet kad nėra jokio užrašo, — teisinausi, rodydamas į 808.

— O, tai tėra archyvo kambarys vienos įstaigos devintame aukšte, kažkokia svetimačiųjų legalios pagalbos organizacija. Gal ne čia išliptote?

— Tikriausiai taip ir buvo, — nudžiugau. — Pavažiavosi truputį aukščiau.

Devintame aukšte akimis perbėgau įstaigų sąrašą prie keltuvo esančioje lentoje ir staiga stabtelėjau. Patariamoji įstaiga grįžtantiems į Sovietų Sąjungą... Nejaugi daktaras Varčius nutarė grįžti? Iš tiesų, tai mane nebūtų stebinę, jis atrodė tikrai nepritaęs prie šio krašto ir jo papročių. Betgi tas raktas į archyvo kambarį?

Aišku, tai galėjo būti sutapimas. Juk tai nieko neįrodo. Kodėl aš dabar kišiuosi ne į savo reikalus? Ką aš bandau išaiškinti? Tačiau raktas daktaro Varčiaus rankoje nedavė ramybės. Ne, čia kažkas buvo ne taip.

Praėjau pro mane sudominusios įstaigos duris kelis kartus, bet vidun brautis nesiryžau. Ateisiu kitą kartą, nutariau, gal pasitarsiu su tėvu, dabar gi čia atvykau visai kitais reikalais, o štai vėluojuosi į svarbų tarnybinį pasimatymą. Ir susimaišyk tu man taip... Pagaliau, juk manęs viskas tas nė neliečia, — bandžiau

Nastopka, išeivių literatūra ir „iluzijų langai“

(Atkelta iš 1 psl.)

„tarybiniai“ žmonės, kurie rašo „tarybiškai“ ir „tarybiškai“ reaguoja į literatūros kūrinys. Jam jau egzistuoja monolitinis „Tarybų Lietuvos skaitytojas“, kuriam, pavyzdžiui, „religinė simbolika“ jau nebereikšminga. Cituodamas išeivių kritikų pasisakymus apie „skausmingą mūsų tautos dvasios balsą“, „žmogaus meilę žmogui nelaimių prislėgta krašte“, ar „priešinimąsi gimosios kalbos praradimo grėsmei“, jis automatiškai atmets tas lietuvių rašytojų interpretacijas kaip klaidingas, tarsi jis sugebėtų įžvelgti į tų rašytojų giliausią vidų ir žinotų, ką jie tikrai galvoja. Taip „tarybinis kritikas“ suprimityvina ir suvienodina lietuvių rašytojus.

Nastopkos straipsnyje žiūrasi ir kita „atminties skylė“. Apie Lietuvos literatūrą ir cenzūrą išeivijoje yra išsamiai, net keliomis kalbomis rašęs poetas ir kritikas Tomas Venclova. Ir jo straipsniai Nastopkai buvo specifoduose prieinami, kaip ir kitų išeivių kritikų? Kodėl „socialistiniiais“ ginklais nebuvo sugriauti išeivio Tomo Venclovos teiginiai? O gal ši tyla tapatvartina sudaryta „tabu“ struktūra, kurios rėmuose turi operuoti literatūrologas Nastopka?

Pagrindinis terminas Nastopkos straipsnyje yra „iluzija“; išeivijos kritikai, pasak jo, žiūri į „tarybinės Lietuvos“ literatūrą pro „iluzijų langą“. Taip, istorija pilna pavyzdžių, kaip lengvai išeiviai užsikrečia iluzijomis. Bet istorija taip pat rodo, kad kai kurios išeivių „iluzijos“ virsta tikrove. Kai Mazzini ir Garibaldi 19-tame šimtmetyje tvirtino, kad atgims suvienyta Italija, daugumas jų tautiečių jų tikėjimą vadino „iluzija“. Ir Jano Masaryko žodžius apie prisikelsiančią čekų valstybę daugelis atmetė kaip „iluziją“. Tą patį priekaištą girdėjo ir mūsų aušrininkai bei varpininkai. O Italija atgimė, prisikėlė Čekoslovakija, nepriklausomoms Lietuvos „iluzijai“ tapo tikrove. Kažin ar tikėjimas savo tautos laisva ateitimi, priešinimasis kultūros darymui, imperialistų smurto atmetimas yra „iluzijos“, kaip tai įtaigauja Nastopka. Ar ne didesnė iluzija yra paklusniai

ir nekritiškai kartoti atgyvenusios ideologijos žargoną, kurio jau kratosi ir nusikratė dauguma Europos komunistų; kartoti totalitarinį melą ir jį vadinti „idėjiniu principingumu“? Gal patsai Nastopka žiūri į išeivius ir likusį pasaulį pro tarybinį iluzijų langą?

Ir vis dėlto Nastopkos straipsnį reikia sveikinti. Kokios bebūtų jo ribos ar nutylėjimai, tie lietuviai literatai ar literatūros mylėtojai, kuriems — „laisviausioje“ ir „tobiliausioje“ pasaulio santvarkoje — neprieinami tie visi Nastopkos cituojami išeivijos žurnalai ir knygos, susidarys pilnesnį vaizdą apie išeivių mąstyseną ir kultūrą. Vienos privalomos „tiesos“ santvarkoje gyvenantys *Pergalės* skaitytojai pastebės, kad išeivių kritikai ir rašytojai laisvai naudojasi ir Lietuvoje, ir bet kur pasaulyje leidžiama literatūra; kad jie laisvai keičiasi įvairiausiomis nuomonėmis. Tie *Pergalės* skaitytojai padarys savo išvadas apie išeivijos kritikų teiginius.

sp

Kun. Pijus Brazauskas biografiniame žodyne

Kun. Pijus Brazauskas, dailininkas, gyvenęs North Bend, Oregon, buvo pagerbtas ir įvertintas International Biographic žodyne naujausiojo, 1985 metų laidoje. Žodynas išleistas Cambridge, Didžiojoje Britanijoje. Didelio formato leidinio 1184-tą puslapį užima vien tik kun. Brazausko portretas, o visą 119-tą jo gan plati biografija, tapytų paveikslų ir dekoruotų bažnyčių sąrašas.

Kun. Pijus Brazauskas praėjusiais metais lapkričio 28 d. sukaukė 80 metų amžiaus. Kilęs iš Pilviškių parapijos. Tuoj po šio karo iki emigracijos gyveno Glasbacho lietuvių stovykloje prie Salzburgo, Austrijos. Buvo tiek visų gerbiamas ir mylimas, kad Vincas Krėvė, kuris gyveno po tuo pačiu stogu, tik už sienos nuo Brazausko, yra kartą rimtai pasakęs: „Jei visi kunigai būtų tokie, kaip mūsų Pijus, Lietuvoje nebūtų buvę nei vieno bedievio“.

ATITAIŠYMAS

Draugo priedo 1986 m. balandžio mėn. 5 d. laidoje po nuotrauka, pridėta prie Jono Jurašo „Prinses Maleine“ spektaklio recenzijos, pažymėta, jog tai scena iš Jono Jurašo režisuoto Maeterlincko „Prinses Maleine“ spektaklio. Turėjo būti: scena iš režisuojamo spektaklio repetacijos.

* * *

įtikinti save, vėl leiddamasis keltuvu žemyn ir jau susirūpinęs savo reikalais.

Kuo daugiau galvojau apie pasitarimą su savo šeima, atpasakojant susitikimą su daktaru Varčium, tuo daugiau pradėjau bijoti pasirodyti visišku fantazuotoju. Tėvas buvo ramaus ir lėto būdo, į jokiais pirmininko pozicijas nesiveržė. Kadaisė ištikimai tarnavęs banke mažam miestely Lietuvoje, dabar ir mane įtikino eiti į biznio pasaulį, kai visų jo draugų vaikai buvo įtikinėjami būti daktarais ir advokatais. Mama buvo užimta šalpos darbais vargan patekusiems tautiečiams ir šeimininkavimu savo organizacijos parengimuose. Apie mano istoriją tuoj telefonu sužinotų visa jos draugių grupė. Reikėjo kito kelio, jei jau šis reikalas man nedavė ramybės.

Staiga man į galvą atėjo Kostas, studijuojas su manim vienoje klasėje. Niekad su juo nepalaikėme draugystės — nors mūsų lietuvių studentų ir nebuvo tiek daug — nes buvo išaugintas senųjų ateivių „paraudusioje“ šeimoje ir visos jo kalbos prasidedavo ir baigdavosi apie socialines neteisybes. Bet, iš kitos pusės, su jauniems žmonėms charakteringa tolerancija nestatė tarp jo ir mūsų ateivių vaikų studentų sienos kasdieniniuose susitikimuose. Jo tėvas, kiek girdėjau, važinėjo su kažkokiomis mano šeimoje pašiepiamomis grupėmis į Lietuvą, ten buvo gražiai priimamas ir grįždavo sužavėtas socialistine pažanga, — aišku,

Viktoro Petravičiaus paroda Las Vegas

EMILIJUS
HOLENDERIS

Šįmet lietuviškojo meno patriarchas Viktoras Petravičius švenčia savo aštuoniasdešimtąjį gimtadienį. Ta proga tolimajame Las Vegas, Nevada, yra rengiama gausi jo darbų paroda. Šio pažymėto įvykio rengėjai bei organizatoriai yra Reed Whipple Cultural Center, išlaikomas Las Vegas miesto, ir Midwest Museum of American Art, Elkhart, Indiana. Paroda atidaryta šių metų balandžio mėn. 13 d. ir tęsis iki gegužės mėn. 13 d.

Viktoro Petravičiaus menas daugelio yra dažnai charakterizuojamas kaip naivus, su primityvškumo priemais. Bet atidžiau įsigilinus į jo kūrybą, tuojau pat iškyla jo darbų sofistikacija ir mitriai reiškiami idėja, neginčytinai pagrįsta tvirtu vaizduojamo dalyko pažinimu. Analizuojant vėlesnę Petravičiaus kūrybą labai aiškiai jaučiamas stiprus emocinis elementas, kuris daugeliu atvejų pajavirina dviprasmiškumu bei paslaptingumu. Tokia kūryba turėtų būti daugeliui sunkiai virškinama, tačiau Viktoro Petravičiaus kūrinių interpretavimas jokio sunkumo nesudaro net ir eiliniam meno mėgėjui.

Viktoras Petravičius temas kūrybai semiasi iš gyvenimo patirties, tautinės bei klasikinės mitologijos ir iš paprasčiausių gyvenimo įvykių. Gal ir pats menininkas negalėtų tinkamai paaiškinti kūrinių tematikos, o būtų tik žodžių žaidimas, būdingas stambaus kalibro kūrėjams. Nežiūrint tam tikrų priestaravimų, jo kūryba turi neabejotiną įtaką tolimesniai tradicijų vystymuisi lietuvių ir kitataučių grafikoje.

Gimęs 1906 metais Bedalių kaime, Šakių valsčiuje, Petravičius studijas baigė Kauno meno mokykloje 1935 metais. Po to lankėsi Lenkijoje, Italijoje, Olandijoje, o Paryžiuje, tęsdamas studijas žymiose meno mokyklose, pasijuto esąs laisvas, individualus kūrėjas. Dar studijuodamas Meno mokykloje, Kaune, pasireiškė kompozicijos originalumu bei stiliaus savitumu. Tai išaukė neigiamą reakciją ano meto griežtų linijų besilaikančių profesorų tarpe ir tik



Viktoras Petravičius su žmona a.a. Aldona.

Nuotrauka Algimanto Kežio iš serijos „Viktoras Petravičius su žmona Aldona ir be jos“, laimėjusios II vietą 1985 m. Lietuvių fotografų išeivijoje konkurse „Lietuvio portretas“.

profesoriui Galdikui įsikišus, Petravičius galėjo toliau tęsti studijas mokykloje ir jas baigti. O lygiai po metų, lyg ir buvusių jo kritikų klaidingumo įrodymui, Viktoras Petravičius už savo kūrybą Paryžiuje gavo Grand Prix premiją.

Grįžęs į Lietuvą dėtė Pritaikomojo meno institute Kaune, lygiagrečiai būdamas Meno akademijos Vilniuje patarėju iki 1944 metų. Vėliau karo audrų atbloškėtas į Vakarų Vokietiją. 1949 metais su šeima emigruoja į JAV. Apsistoja Chicagoje. 1951 metais Chicago Meno institutas suteikia Petravičiui filisterių draugijos premiją. Nė prie širdies Petravičiaus buvo didmiesčio gyvenimas. Ir štai pagaliau 1979 metais svajonė išsipildė: apleidžia Chicago ir atsiduria visiškame gamtos prieglobstyje, Michigano valstybėje. Plačiašakių medžių paukščiukų, visiškose ramybės, dailininkas imasi darbo. Netrukus — rezultatai

pasakiški: penkios parodos Galerijoje ir amerikiečių muziejuose, stebėtinai palankūs šio krašto spaudos vedamieji straipsniai, trys dokumentinės televizijos programos apie Petravičiaus gyvenimą ir kūrybą, Stamboką skaičių jo darbų įsigyja Midwest Museum of American Art bei lietuvių Dailiojo meno institutas. Jo kūrybos įvertinimas bei ja susidomėjimas pasiekia stebėtiną laipsnį. Praeitais metais, tačiau, Viktoro Petravičiaus gyvenimas buvo smarkiai sukrėstas ilgametės gyvenimo draugės žmonos Marijos Aldonos mirties, kuri po varginančios ir ilgos ligos paliko menininką vieną, tik su aštuonių dešimčių metų našta ant pečių. Nors ir patekęs į nepavydėtiną padėtį, Petravičius nepasidavė. Didžiausiam visų nustebimui jo kūrybingumas suklebėjo vėl, ir taip gimė ciklas „Likimo veidas“, kuriame jaučiamas neapsakomas ilgėsavo savo gyvenimo draugės.

Marijos-Aldonos paskutinį atodūsi menininkas sieja su visos mūsų išeivijos ateitimi.

Nepailstantis tyrinėtojas Viktoras Petravičius brenda vingiuotais ir paslaptingais gyvenimo takais, ieškodamas būties paslapčių ir savo lakia vaizduote ir prityrusia ranka perteikdamas jas mums. Sulaukęs brandaus amžiaus, menininkas pergyvena didelį kūrybinį produktyvumą, suteikdamas ne tik mūsų tautai, bet ir visam meno pasauliui neįkainojamus turus, nes jo, kaip ir Čiurlonio, kūryba yra amžina.

Baltistikos studijų konferencija

Jau dešimtoji Baltistikos studijų konferencija įvyks šių metų gegužės 20-31 d. Wisconsin universitete, Madisone. Šios konferencijos tema — „Baltai už Pabaltijo ribų“. Konferenciją rengia Baltistikos studijų puoselėjimo draugija (Association for the Advancement of Baltic Studies — AABS) ir Wisconsin universiteto Baltistikos studijų centras.

Konferencijos pagrindinę paskaitą apie baltų emigracijos į Wisconsin valstybę istoriją skaitys prof. John O. Holzhueter, žinomas 19-to ir ankstyvojo 20-to šimtmečio JAV imigracijos istorikas, Wisconsin State Historical Society redaktorius — asistentas.

Konferencijos metu numatytos trys parodos: Baltistika University of Wisconsin-Madison bibliotekose; Ivar Ivask grafika ir fotografijos; Baltų imigracijos istorija. Šiuo metu renkami eksponatai iš Wisconsin buvusių ir esančių lietuvių parapijų.

Šeštadienį iškilmingais pietumis bus pagerbti Baltistikos studijų fondo rėmėjai ir aukotojai. Fondas neseniai laimėjo National Endowment for the Humanities vadinamą „challenge grant“, kuriam dabar telkiamos lėšos. Jubiliejinę konferenciją baigsis pokyliu Madison Civic Center.

Madisonas yra 90 mylių į vakarus nuo Milwaukee ir 160 mylių į šiaurės vakarus nuo Chicago. Madisono miestas pasiekiamas tiesiog oro linijomis.

Tolimesnės informacijos, registracijos anketos ir konferencijos programa gaunamos šiuo adresu: Baltic Studies Center, 818 Van Hise Hall, 1220 Linden Drive, Madison, WI 53706. Tel. 608-262-2192.

Metamorfosis

Čia niekas nepasikeitė — spalvoto akmenio paminklai, beformiai Parnaso dievai, kaukai, kaulai — akmenys, beveik kaip žmonės, virtę kieta ir atkaklia tauta, kuri išgelbės tavo giminę. Čia niekas nepasikeitė — ir kiemas, ir žolė; po žalių samanų apsiaustu gyvatės, žalciai, rupžės saugo namus, ir pasitinka svetį. Kelečiaus veidu Rūpintojėlis: — ramybė jums, kurie ateinate Viešpaties vardu; — vitražų stikluose amžinos gėlės, vargonų giesmės ateinančiam ir išeinančiam — — Čia niekas nepasikeitė — tu uždegi juodą žvakę, violetinėje tamsoje į tave žiūri drumstos veidrodžio akys, išdžiūvusių rožių puokštė, perrišta geltonu kaspinu, iš Šveicarijos atvirutė, virš languotos lovaitės kryžius, medalionas, laikraščio iškarpas — Ann Landers: — „graži yra mylinčiųjų mirtis“, — galgalvyje varnos virš kapinių, dvi eglės sienoje, nespėjusios nuvyti rūtos, baltas juodvarnis juodam dangui, bažnytkaimio graudūs varpai nėsčiai moteriai: — ant jos pečių sunkūs mediniai naščiai, sklidinį kibirai — — Čia niekas nepasikeitė — tu pasilenkusi virš medžio raizinių ir linoleumų, ranka vedžioji plunksną, peiliuką, seikėji sėmenų aliejų. Metalinėje krosnyje vaidilutės ipučia liepsna: — karštos jų rankos glosto nuogus Parnaso dievus, ugnyje raitos šventieji žalciai, sienų paveiksle senas vanagas ant kelių mirštančios dievaitės; — trys moterys, pavirtę juodom tulpėmis, — Orijos varpai jų prisikėlimui, su pagoniškais angelais ir trimtais liūdnom akim egzodo nepagimdyti kūdikiai — —

Langų rėmuose po Heros kojomis užrištom akim pasmerktų mergaičių sielos; — jos geria Heros keršto



Viktoro Petravičiaus grafika.

nuodus. Telvelik, Telvelik, saulės ir mėnulio dievas, tik ką sukurtas ant miško samanų; pro jį pralekia debesų karanos, varpinės, vienkojai paukščiai, praaugę žmonės, namus ir kalnus — — Seimos portrete tavo mylimasis švytuoja lazdele; — balti batai, šiaudinė skrybėlė, mėlyni marškiniai, po kaklu marga skepetaitė. Jis paima tavo ranką — iš jo burnos išskrenda du balti balandžiai; nuo medžių krinta rasų sveikamarijos; — tolimas tolimas kelias Shangrila — Gare du Nord — žydi liepa, kupia smilkalo dūmai, ir tu praši lakštingalų — čiulbėkit, lakštingalos, čiulbėkit!..

Julyja Ivabaitė

ją lyginant su savo išeivio senelio kaimu, o ne su niekad nematyta Nepriklausomąja. Tą galbūt irgi reikėjo suprasti. Taip, šiame reikale gal reikėtų eiti per Kostą!

Taip nutaręs, pasijutau, lyg vaidinu komplikotame seklų filme. Reikėjo daug galvoti, kol susidariau patogų ir įtikinantį planą. Buvau susijaudinęs, lyg ečiau į pirmą meilės pasimatymą, kai pagaliau prisistatinau prie Kosto per vieną pertraukėlę tarp klausomų paskaitų.

— Kostai, turiu vieną klausimą, kurio nenorėčiau diskutuoti su savo šeima, bet į kurį, kaip nujauciu, tu gal galėsi atsakyti.

— Nejaugi? — nustebę vyrukas. — Taigi, nes kaip gal žinai, mano šeima turi labai užkietėjusius įsitikinimus dėl kelionių į Lietuvą, o mane vis vien nori išlaikyti grynu lietuviu...

— Suprantu tave, mes namie dažnai apie tai kalbame.

— Žinai, daug apie tai galvojau ir priėjau išvados, kad nepagyvenęs Lietuvoje vargu ar galėsiu suprasti ir mylėti tą kraštą. Štai nugarau apie lietuvių kalbos kursus ten, Lietuvoje! To savo tėvui, aišku, sakyti dar negaliu, bet juk tavo tėvas ten buvo, tai gal tu, sakau, galėtum sužinoti, kokie reikalavimai ir sąlygos būtų keliamos ten porai mėnesių nuvažiuoti, o tai tada jau galėčiau drąsiau kalbėtis su savo tėvu.

Kosto akys pastebimai nušvito.

— Ar tu rimtai taip galvoji?

— Labai rimtai, bet nenorėčiau, kad mano tėvai per anksti apie tai sužinotų.

— Protinga nuomonė.

— Buvau, štai, nuėjęs į vieną tokią man nurodytą įstaigą miesto centre, kuri rūpinasi norinčiais įvažiuoti į sovietų valstybes, bet nedrįsau iėti. Kažkaip pabijojau, kad gali norėti mano pavardės ir atsiklausti mano tėvų... Gal galėtum man šiame reikale padėti?

— Su didžiausiu malonumu.

— Bet turėsim laikyti tai didžiausioje paslapyje. Nuo visų.

— Suprantu, bet su tėvu turėsiu pasitar- ti.

— Gerai, bet nemanau, kad jis žinos ką svarbaus apie tuos kursus. Tik neminėk mano pavardės.

— Gali būti ramus. Nuo ko pradėsim?

— Galvoju, kad gal galėtum, atradęs valandėlę, užėti į tą įstaigą ir sužinoti viską, kaip tie dalykai daromi. Lyg tai liestų tave patį.

— Gudri mintis, nors ir rytoj tai padarysiu. Tik duok man adresą.

Mačiau, kaip Kostui buvo smagu, su- radus „bendramintį“. Be abejo, jis galvojo, kad jei reikalas vystysis ir toliau ta linkme, jo tėvas tikrai bus savo sūnaus aktyvumu patenkintas. Jo tėvas... Leisdamas sūnų į prekybos mokslą ir naudodamasis visa kapitalistinės sistemos suteikiama tos srities informacija, kad paskui tas turtingai ir gerai įsikurtų, pats kaip terminas vis knisosi po tos sistemos pagrindais, vietoj pats išvažiuos į savo peršamą rojų ir ten leisęs dienas, džiūgaujamas pasiekta lygybės pergale...

Už poros dienų Kostas paslaptingai prisistartino prie manęs ir pasikvietė kavai.

— Yra kas naujo? — degiau nekan- trumu.

— Aišku, nes emiausi žygių, kai tik gavau progą. Vyruti, tu buvai nuvykęs visai ne į tą įstaigą, kuri tais reikalais rūpinasi. Buvau ten užėjęs, pasisakiau netikrą pavardę, išsikalbėjau ir su vienu, ir su kitu, bet sakiausi, kad mane čion užrodė mano draugo Kosto Dargio tėvas. Net juokas paėmė, kai jie užtikrino, kad tą Dargį visi jie gerai žino iš čia dirbančio lietuvių, patikima tai esanti šeima, socialistiškai susipratusi. Buvo malonu tai girdėti. Tai ir kalbėjosi su manim gana atvirai. Nežiūrint to užrašo, pasisakė, kad jie rūpinasi visai kitais reikalais.

— Kaip tai?

— O, jie nebuvo labai tiesūs savo atsakyme, bet man pradėjo aiškėti, kad tas parašas tėra valdžiai priimtinas frontas, o jų veikla, atrodo, yra daugiau žvalgybinio pobūdžio, ar kas nors panašaus. Man buvo labai įdomu, net pasiklausiau, ar grįžęs iš Lietuvos galėčiau dirbti jų tarpe.

— Oho! Taip susidraugavote! Ar kalbė- jotės angliškai?

— Taip, aišku, nes jie turi reikalus su įvairiomis tautybėmis.

— Sakeisi, kad esi lietuvių kilmės?

— Be abejo, juk norėjau žinių apie kursus Lietuvoje. Atsakė, kad tai tvarko tik konsulatui ir patarėjai, tada dar pasiūkė tokį apvalų pona, kuris

prašnekinio lietuviškai. Pakartojau jam, kad mane siūncia Kosto Dargio tėvas, tai jis man užrašė konsulato adresą ir ten pat prirašė savo rekomendaciją rusiškai, kaip jis man paduodamas pasakė.

— Ar pasirašė po pastaba?

— Štai turiu čia pat, juk tai tau, ne man skirtas raštėlis.

Išsitraukė popieriuką ir atidavė trium- falisku mostu. Skubiai pasilenkiau, bet rusiško prierišo suprasti negalėjau.

— Ar įskaitai parašą, — paklausiau nekaltai.

— Ne, pats negalėjau, bet pasiklausiau čia studijuojančio vieno rusų žydo sūnaus, tai tas perskaitė. Sako, pasirašyta B. Sivilas.

Padėkojęs Kostui ir paplojęs jam draugiškai per petį jį užtikrinau, kad toliau reikalą pats tvarkysiu konsulate, o dabar laikas atgal į paskaitas.

— Siur, — atsakė mano naujas draugas.

— Tik pasakyk man, kaip eisis, gal vėl reikės pagalbos ar rekomendacijų iš mano tėvo.

— Dėkoju už viską iš anksto.

Beskubant koridorium, mane prisivijo kolegė Birutė, turinti paskaitas toje pačioje pastato dalyje.

— Ką taip karštai diskutavai su Kostu? — nusijuokė. — Ar ne telefonais pasikeitėte? Mačiau iš tolo.

— Nejuokauk, bendros studijos turi ir bendrą problemą. Jas ir stengiamės spręsti. Ką veiki laisvalaikio, Birute?

— Rašau knygos apžvalgą savo

prancūzų kursui. Dainuoju chore ir vei- kiu su skautais.

— Tikrai puiki lietuvaite.

— Tokia juk esu, — jos balse pasigirdo apmaudo gaidelė. — Kodėl štai ispanai po kelių generacijų save laiko ispanais, arba žydai ir dažnai italai, o mes, vos nulipe nuo laivo, jau nustojame domėtis savo tėvų kalba ir kraštu?

— O, kam taip rimtai... — nusijuokiau, bet kažkas truputį įgnybo į širdį. — Galėčiau tau papasakoti gana įdomią istoriją, kuri ir mane netikėtai padarė aktyvesniu lietuviu.

— Ar iš tikrųjų? — nutęsė Birutė gana sarkastiškai. — Susidraugavai su Kostu? Taip draugiškai jam paplojai per petį, negalėjau nepastebėti.

— Ne, mano miela, nedaryk taip greit išvadų, nes mano istorija turi daug nežinomųjų. O tačiau visai netikėtai užvirė mano lietuviškas kraujas.

— Įdomu, įdomu. Kada gi išgirsiu apie tą paslaptingą įvykį? Ar tikrai rengiesi man tai papasakoti, ar tik taip sau barstaisi žodžiais.

— Visai rimtai.

— Tai ką veiki po paskaitų?

— Užimtas. Simboliškai tariant, skaitau įdomų kriminalinį romaną. Jį baigęs, gal ir atečiau į šeštadienio šokius, jei tu ten būtom? Patinki man, mergyt.

— Sutarta, — nusišypsojo ir nubėgo, o aš maloniai nustebejęs sekiau jos ilgų auksinių garbanų siūbavimą.

(Pabaiga ateinanti šeštadienį)

Rašome ir duonos neprašome

Jeį mokiny sukuria sa- kinį: „Italijoje gyvena italai“, nesistebime. Sakiny yra blaiviai protingas. Bet kai senbernis ar našlys laikraštyje skelbiasi: „Gerai atrodantis, subrendęs vyras norėtų susipažinti su lietuvaitė“, ima nekaltai juokas. Mat pažymins „subrendęs“ čia jau yra „šlapias“ vanduo. Be to, jei kas besipirsdamas mini savo subrendimą, — įtartina.

Pralinksmina mus ir plokštelės tekstas: „Dainuoja žvaigždės bučiuodamos akis“. Arba: „Auksinės žvaigždės krinta iš mėlyno dangaus“. Pagalvoji: kaip gali žvaigždės vienu metu bučiuoti ir dainuoti? Taip jau yra — dainų logikos nesupaisysi. Juk prisimename klasišką dvi- eilį: „Grazi naktis. Mėnesiena. / Nėr mėnulio ant dangaus“. Sakoma, kad prie šios nesąmonės juokais Bernardas Brazdžionis prisegė tešini: „Visur šviesu, tartum diena. / Argi lyti nepalauš?“ Lietuvoje dabar girdimas ir šitoks posmas: „Ir kolei gyven- siu, širdis tau dainuos / Kartu su lakštuotėm iš krūmų“.

Vietiniame laikraštelyje skaitau: „N.N. ieško vieno miegamojo butą“. Taip pat: „Publika jų išpildytus (=atliktus) muzikinius kūrinius padėjo ilgais ir šiltais rankų plovimais.“ Pirmame sakinyje butas prašosi kilmininko linknio. Antrame — plovimas kratosi rankų. Argi įmanoma dar ploti kojomis ar ausimis?

Viename rimtame grožinės prozos vertime skaitome: „...iš giliausių tylos šulinių karveliai traukė savo

burbuliavimo garsus“ ir „nematoma jokios moters, išskleidžiančios savo vaiduokliškos skraistės.“ Neįsivaizduoju, kaip tie karveliai gali iš šulinių traukti burbuliavimo garsus? Gal semti? Antrame sakinyje, jei neklystu, „vaiduokliškos skraistės“ reikalauja galininko linknio. Antanas Maceina neseniai nurodė: „Vertimas neprivalo būti nei atspėtinai mįslė, nei šypsnį žadinanti formulė.“ Tai turėtų įsidėmėti vertėjai.

Gražu, kai žurnalistai savo kelionių įspūdžius aprašo vaizdingai. Pavyzdžiui, lėta automobilio važiavimą palygina su slinkimu „vėžio žingsniu“. Tik viena bėda: horizontalaus judėjimo lėtumą pasižymi ne vėžys, tas žnyplėmis ginkluotas vandens gyvūnas, bet mums gerai pažįstamas pasakėčių vėžys. Juos mes dažnai sumaišome.

Žvilgtelėkime į liaupsių stilistiką. Pas mus ji nėra pakankamai rafinuota, nors jai nesvetimas „furor divinus“, kai visomis pa- jautomis, pakylama į švento naivumo laktas, ir komplimen- tai tada rieda kaip vėlykiniai margučiai.

„Graziai, šiltai, jausmingai pristatė“, „patraukė visų klausytojų dėmesį“, „rado tikrą atgarsį klausytojų tarpe“, „stebino ir žavėjo klausytojus“ — be šių frazių sunku išsiversti. Jos mielai pateisinamos. Šiek tiek blogiau, kai šitokią eilinę panegiriką pabandoma sutvir- tinti įmatresne išvada. Būtent,

poetui viename eilėraštyje paminėjus Nemuną, su nuostaba pabrėžti, kad tuo jis „visą mūsų gyvenimą išsakė“. Arba, turint minty atidžiai besiklausiusią auditoriją, įtaigauti, kad „ne vienas buvo tai gal tik pirmas ryšis (—ryšys) su menu, su poezija...“ Atseit, kai kurie žmonės, tarsi iš tolimos dykumos atvykę, čia pirmą kartą susidūrė su menu (!). O gal tuo norėta išryškinti jų poetinio išgyvenimo betar- piškumą?

Dar kebliau, kai pane- girikos tekste didesniai įspūdžiui griebiamasi stratosferinės iškalbos. Štai rašoma apie gerai deklamavusį aktorį: „Kartais skaitantis (=skaitantis arba skaitantis) taip įsijausmin- davo, jog tiesiog pavergdavo klausytojo samonę ir nepalikdavo erdmės (=ertnės) pastarojo vaizduotei.“ Ką tuo norima pasakyti, nežinau. Tik numanau: sunku yra klausytis su pavergta samone, su užgniauzta vaizduote.

Panašūs persistengimai nekenkia rašiniams, jei kalba ir stilius yra kaip reikiant, jei mintys dėstomos įdomiai. Deja, dažnesniu atveju, liaupsintojai nei kalbos taisyklų, nei frazių išradimų nepasizymi. Šioje srityje pasitobulinti niekad niekam (ir man pačiam) nėra per vėlu.

Suprantama, iešivijos spauda yra dėkinga kiekvienam, kas rašo apie kultūrinius įvykius, reaguoja, komentuoja, pasako savo nuomonę. Ne už duoną, ne už dolerį, bet tam, kad tvinksnė mūsų kultūra. Juk reikia gyvenimui dvasios kibirkščių. Pr. V.

Laisvalaikio menas — Edmundo Arbo paroda Los Angeles

Los Angeles lietuviams buvo staigmena sužinoti, kad architektas Edmundas Arbas yra kartu ir menininkas. Lietuvių žurnalistų sąjungos centro valdybos pakviestas, jis parodė apie 70 savo meno kūrinių, kurie paties menininko taikliai pavadinti „laisvalaikio meno dar- bais“.

Bernardas Brazdžionis, atidarydamas parodą Sv. Kazimiero parapijos mokyklos patalpose (1986.4.6) tiksliai pažymėjęs, kad architektūra ir grafika siejasi (daugelyje Arbo darbų matyti ryškus grafiškumas), pridėjo, kad Ed- mundo Arbo kūrinių intencija esanti išaukti šypsnį, pakelti nuotaiką, leisti žiūrovui pasigrožėti ar pasikonėti.

Su tuo sutinkant reikia pridėti, kad paveiksluose aiškiai matyti talentas, sugebėjimas linijomis ir spalvomis bei temų pasirinkimu tokius jausmus sukelti, perteikti. Be talento piešti kūrinių mūsų nepatrauktų, neužgažuotų. Svarbu ir vaizduotė, sugebėjimas meniškai išsireikšti, susikurti



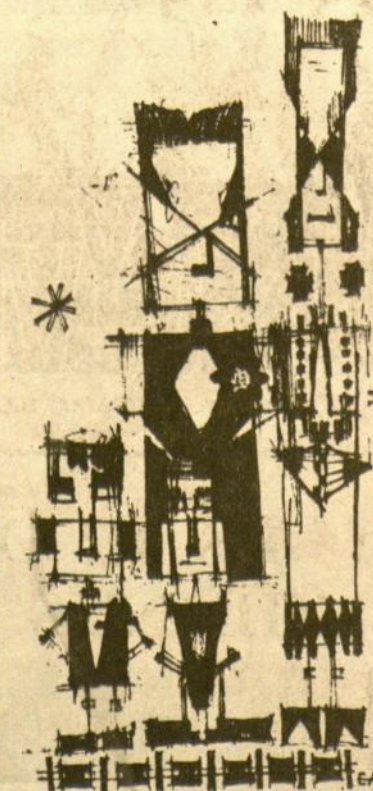
Edmundo Arbo spalvota grafika „Ganyklų muzikantai“.

savo stilių ir turėti prizmę, per kurią perleistas gimsta meno kūrinys.

Edmundas Arbas visus šiuos būtinus menininkui privalumus turi. Tik, kaip dažnai gyvenime pasitaiko, ryškus talentas, dažnai jau pasireiškęs jaunystėje, ar kurti meną, ar išsireikšti — išsiskirti literatūroje ar muzikoje, jeigu aktyviai nepuoselėjamas, palieka glūdėti realaus gyvenimo šešėlyje. Prigesintas tampa laisvalaikio užsiėmimu ir vystosi tik tai „hobby“ rėmuose. Jeigu Edmundas Arbas vietoj architektūros būtų pasirinkęs meno studijas, jis mene tikriausiai būtų pasiekęs gražių rezultatų.

Parodoje išstatyti darbai kataloge jo paties buvo sugrupuoti į gamtovaizdžius, abstraktus, gėles ir šaržus. Darbai atlikti su dideliu kruopštumu ir dėmesiu detalei, neretai ir su jausmu. Grafiškumas aiškiai ryškus, ypač šaržuose. Juose dominuoja keturkampiai žmonii kūnai ir galvos, aiškios linijos, architektūriniai formų ir linijų išbalansavimas kompozicijoje. Giacometiškos — ilgos ir plonos abiejų lyčių žmonių kojos (vyrų visada apžėlusios aštriais, retais plaukais) duoda šaržams paviršiumi, sakyčiau, arbiškumą: paveikslas vien tik į kojas žvilgtelėjęs atpažinti autorių — Arbą.

Moterys gražios ir patrauklios. Vyrų storiški ir grubesni. Jeigu būna išreikšiamas judesys, tai ir jis apribotas, tarsi sušalęs. Šaržuose aplinka dažnai išsako šaržuojamojo gyvenimą, jo polinkius ar silpnynes, kas šaržui dera ir net būtina. Kai kuriuose šaržuose norėtųsi matyti daugiau paprastumo, truputį daugiau rafinuotumo, mažiau perkrovimo detalėmis ir „neišdavimo“, neišsakymo, tik insinuacijos. Šaržų grupėje išskirti savo



Edmundo Arbo spalvota grafika „Seima“.

aškumui ir stiprumui: „Grožis ir turtas“, „Vieno vakaro melancholija“, „Pliažo mergaitė“, na ir jausmu trykstanti „Didžioji meilė“ (skirta jo žmonai Alei Rūtai; man tai išdavė pats menininkas), kurios gal ir nevertėtų priskirti prie šaržų, kaip kad kataloge įrašyta. Šiame paveiksle jaučiamas švelnumas, gerai perduotas jausmas, ir meilės šiluma žiūrovo priimama su jausmingu šypsenėliu.

Abstraktų grupės piešiniai, išskyrus „Violetinės akis“, yra per daug išsakyti, suprantami iš nupieštų simbolių ir todėl praranda abstraktumą. Sumenkėja ir jų poveikis žiūrovui, ypač kad jie pateikti akiai mažame formate. Rašančiam yra tekę matyti Edmundo Arbo pieštų didesnio formato, gana stiprių, architektūriškų kompozicijų

darbų aliejumi, kurių nei vieno, gaila, šioje parodoje nebuvo išstatyta.

Gėlių piešime (jeigu Arbas būtų tame motyve specializavęsis) jis būtų galėjęs tapti lietuviškuoju Audubon'u. (J.J. Audubon — amerikietis, pagarsėjęs gamtos, o ypač paukščių ir gyvulių piešimo mene). Ir gėlių paveiksluose Ar- bas turi gražią ir savitą kom- poziciją, piešia daugiausia pir- mame plane su šykščia trečiąja dimensija, sukuria spalvingą nuotaiką ir, neužmiršdamas realybės, vis dėlto ją sugeba savaip perduoti. Moderniau padvelkia ir kritiškesnio žiūrovo aki patraukia jo „Vasaros puokštė“.

Kai kuriuose Arbo paveiksluose jaučiama ne tik gamtos meilė, bet ir folkloriškas ar kaimo idilija („Ganyklų muzikantai“). Kai kurie jo peizažai, kaip, pvz., „San- ta Monikos kalnai“, „Malibu panorama“, „Burlaiviai Santa Monikos pajūry“, o iš gėlių grupės „Agonėlių laukai“ arba „Žydinti pieva“ yra atskratę grafiškumo, kalba į žiūrovą visai kita kalba: jie švelnesni, jaukesni, gal net meniškesni, nes čia prasiveržia švelni akvarelinių spalvų lyrika, linijomis nepažabota, jautriau paliečianti žiūrovą. Jo šaržinis paveikslas „Autoportretas“, vaiz- duojąs jį su žmona Ale Rūta gėlių „džunglėse“, su dviem pelėdom ant šakos, paryškinančiomis paveikslą mintį, šiek tiek primena Henri Rousseau primityvizmą, kurio atspindžių yra ir kituose Arbo paveiksluose.

Edmundo Arbo „laisvalaikio meno darbus“ reikia (o jie ir gausiai apsilankiusios publikos buvo priimti šilta) vertinti pozityviai ir žiūrėti į juos, kaip ir jo kūrinių į mus žiūrį, su šypsenėliu, laukiant atiteityje pamatyti jo darbus didesniame formate. Šį kartą buvo malonu ir jauku pabuvoti jo gamtos, sapnų, evajų ir kreivų šypsenų pasaulyje ir per jo kūrinius su juo intymiau susipažinti.

Vytautas Plukas

Nuomonės ir pastabos

Dėl „Draugo“ koncerto

Polemikų nemėgstu. Nekentū ginčų, vengiu nesuipratimų. Iš tolo aplenkiau griovimą — stengiuosi statyti.

Niekad nepretendavau į jokias kritikas, nesu muzikos žinovė. Tik šalia keliavimo aistros glaudžiasi didelė meilė muzikai, operai, teatrui.

„Draugo“ koncertai visados yra neeiliniai, originalūs, kviečiant profesionalus, solistus, muzikus. Šiais metais, renginių komiteto pirmininkei Marytei Remienei pakvietus solistą Arnoldą Vokietaitį, iškilų profesionalą tarptautinėje plotmėje — ne vien amerikiečių, ne tik dainuotų, bet ir sustatyti programą bei duoti eigą „Draugo“ koncertui, buvo mančių iš anksto, kad jis bus įdomus, originalus, net ir su modernia muzika ir maloniom lauktinom prosvaistėm.

Amerikiečių radijo stotys WFMT ir WNIB, pačios didžiosios klasikinės muzikos perdavime ir „speciai“ programų sudaryme, susidomėjo ir nagrinėjo, kokia „Draugo“ programa įvairi, įdomi ir balansuota. Anot jų, džiuginančiai skirtinga („char- mingly diverse“), koncerto eiga — originaliai sustatyta.

Ir iš tiesų koncertas praėjo su didžiausiu pasisekimu. Koncerto programa — profesionalus žodis. Pats sujungimas labai geras, viskas apgalvota, net ligi šviesų planavimo — keitimo, pritaikant nuotaiką.

Mūsų publika klausėsi susižavėjusi, o paskui prapliupusi katutėmis išsėkusi solistas Daiva Mongirdaitė ir Arnoldą Vokietaitį pakartotinai „bisams“ (D. Mongirdaitė apdovanojo publiką puikiai atlikta Margaritos arija iš „Fausto“). Tai buvo tikrai pasigėrėtinas koncertas ir publika beveik šimtanuosimtiniai pritarė menininkams. Išėdami iš salės klausytojai, su pakilusiu nuotaika, džiugaus ūpo pagauti, patenkinti komentavo: „Tai aukštos klasės koncertas. Ką reikšia profesionalai!“

Perskaičius Emilijos Saka- dolskienės kritiką *Drauge*, paskli- do furoras tiek susitikimuose, tiek susirinkusiose, telefono vielinis, netgi restoranuose — toji pati

publika liko apstulbusi, piktoka, reikalaujanti „tiesos — prabilkite mūsų vardu“. Operos solistai, dainininkai, aktoriai, žodžiu — teatralai, nusimaną apie muziką, dauguma tiesiog unisonu nesutiko su kritikos įvertinimu. Pasigėta pačių esminių dalykų, recenzentės ne užkabintų. Josios visai nematyta, ką reikėjo pastebėti, o buvo šniukštinėjama asmeniškuose priekabiuose. Prisiminus neseniai matytą televizijoje Luciano Pavarotti pasikalbėjimą, skamba jo posakis: „Mano ponas („boss“) yra publika. Kol ji plos — aš dainuosiu. Tai ko čia jaudintis?“

Tačiau skaitant tokią vie- našališką kritiką, kuri duoda kreivą vaizdą, gaila visų įdėtų pastangų. Ir renginių komiteto su vadove, ir iš širdies atsukėjusio profesionalo A. Vokietaičio (sunku jį sužvejoti iš tarptautinių vandenų per jo agentą), įdėjusio tiek daug entuziastingos sielos, pagaliau, gaila ir „apgautų“ skaitytojų, ypač tų nepasiekiamai toli esančių ir besidominčių mūsų kultūrinio gyvenimu, gaunančių žinių tik iš laikraščių. A. Voketaitis beveik persistengė būti geruoju „ambasadoriumi“, ne tik duodamas ypatingą programą mūsų publikai, bet ir visą koncertą (kaip matysime toliau) išvilkdamas į daug platesnį — amerikiečių pasaulį, supažindin- damas su mūsų muzika, mūsų kompozitoriais.

Nesinori prileisti stacioko, su žodžiais nesivaržančio George Bernard Shaw savo kritikams drėbto pykčio: „Kas mažai iš- mano ir mažiausiai nuveikia, tas daugiausia ir rūščiausiai kritikuo- ja!“

Sakadolskienė rašo apie Voketaitį: „Solisto balsas nėra didelis, net negalėtum pasakyti, kad ypatingo grožio.“ „De gustibus non est disputandum“, tvirtino senovės romėnai. Skonio dalykas. Tačiau, kaip vieną veteraną Lietuvos operos solistę pagristai pyko, tai užgaulus, nemandagus, nekritiškas teigimas (ypač jaunai, neturinčiai jokios patirties). Jei Voketaitis balsas yra didelis Lyric operoje, Civic operos rėmuose

(talpinančiuose apie 5,000 žiūrovų), kodėl jis mažas Marijos aukštesniosios mokyklos salėje (vok per 1,000 klausytojų talpinančioje)? Jei solistas nesiplėšo, nerėkia, nešaukia, o dainuoja — tai jo balsas nedidelis? Gal vertėtų priminti, kad kažkoks „žinovas“ apibūdino Maria Callas balsą kaip nedidelį ir negražų. Taipgi Galli-Curci balsas buvo laikomas nedideliu, o kaip ji jį valdė?

Pažvelkime, kaip mūsų Voketaitį vertina rimtieji profesionalai amerikiečiai ir kitų kraštų muzikos kritikai. *Buffalo News* (1985 m. lapkričio 2 d.) kritikas Herman Trotter, išvardinęs Filharmoninio orkestro koncerto solistus — soprana, tenorą, baritoną (Voketaitį), rašo: „Most effective of the soloists was Voketaitis, who dominated the final performance.“ *Mournful Bells* movement. His voice was rich and resonant, with the rock steadiness of projection needed for the music's inex- orable tread.“

Is Mexico City, Meksikos, *Operos naujienos* (1984 m. lapkričio 1 d.) rašo: „Arnoldui Voketaitiui titulinėje rolėje (Don Quichotte) tai buvo asmeniškas triumfas. Trečiame pastatyte ketvirtyje veiksmo pauzėje publika pasipylė ritminiu plojimu ir neleidė tėti operos tol, kol Voketaitis nenusileido solo nusilenkimui.“

Toje pačioje rolėje Voketaitį mini *El Pordenir* (Monterey) Tarptautinė festivalis: „Mes nemeluotume, jei mes tvirtintume, kad Le Lorraine, Cervantes ir Massenet įsivaizdavo Voketaitį kaip jų darbo ateities atgaivin- toją. Toks aktorius, kaip jis, kuris veda publiką kartu su savimi per visas jausmų fazes, nuo didžiulio džiaugsmo ligi nusiminimo, yra iš tikrųjų didingas aktorius. Pridėkime prie to labai stiprų boso balsą, savininko puikiai kontroliuojamą pagal jo norą, ir kiekvienas pajus didingų propor- cijų gygros buvimą.“

Pittsburgho *Post-Gazette* muzikos kritikas Robert Czoan, po Pittsburgho simfoninio orkestro programos („Bluebeard Castle“), recenzavo: „Voketaitis was an ideal interpreter of Bluebeard. His voice was full and penetrating, always sharply focused and forward in its projec-

tion. His diction was clear and easily understood, but most im- portant, his articulation of the complicated phrases was always molded to the expressive content. He created the character and mood purely with his vocal resources, and it was an achieve- ment of consummate artistry.“ Kitas muzikos kritikas, Carl Apone iš *Pittsburgh Press*, rašo: „Voketaitis, of the New York City Opera, is well known in the Bluebeard role here, having played it under Mazer's baton. ... Now, as then, he carried out the brilliant bombardment of elo- quent ideas the score requires. This is a majestic voice, the phrasing was polished, and the interpretation intelligent.“

Tai tik paviršiaus prakrapštymas iš didžiulės krūvos recenzijų. Rašančiam pačiai teko būti liudininke, kai A. Voketaitis dainuojant „Par- duotojų nuotakoj“ Madisone, Wisconsin, amerikiečių publika dėl jo dainavimo „went wild“, kaip jo kritikai vėliau rašė apie jį. Tai aukšto kalibro dainininkas, giriamas tokių, kaip Leonard Bernstein ir įtrauktas į *Who's Who in Music, Who's Who in Opera, Who's Who in the World* ir į tarptautinį *Who's Who in Music*, dainavęs operose su Placido Domingo, su Joan Sutherland, o dramatinį išsilavinimą gavęs gar- siame Yale universitete.

Solistė Daiva Mongirdaitė visados žavi publiką savo at- silankymu Chicagoje. Tai jau patyrusių dainininkė, vien Chicagoje lietuviškose operose per pastuzinį rolių išdainavusi (Traviata, Gražina, Lokys, Bohema, Likimo galia, Kaukių vedas publiką kartu su savimi per visas jausmų fazes, nuo didžiulio džiaugsmo ligi nusiminimo, yra iš tikrųjų didingas aktorius. Pridėkime prie to labai stiprų boso balsą, savininko puikiai kontroliuojamą pagal jo norą, ir kiekvienas pajus didingų propor- cijų gygros buvimą.“

Sakadolskienė rašo: „Ryto daina“ ir „Lietų“ lietuvių kalba išvertė Alfonsas Tyruolis. Be reikalo, Geriau vokiškai nei

laužyta lietuvių kalba.“

Keista to sulaukti iš lietuvių. Ir ne muzikas žino, kad kiekvienas vertimas praturtina tautos lobį, atveria langą į platesnį pasaulį, pripildo ir muzikinę skrynią. Kaip tiksliai kvartetinių dalykų su balsu — bausis trūkumas. Kiek daug dirbta, o visai neįvertinta. O dėl laužytos lietuvių kalbos mes jau apie ketvirtą dešimtmečį klausomės kito solisto ir visai neprieikštajam, o priešingai — labai džiaugiamės, kad čia gimes lietuvis stengiasi. Nebūkime, kaip prancūzai. Jei nekaltai jų kalba — neatsako, kalbi laužytai prancūziškai — jie tavęs dar labiau nekentia. O dėl repeticijų priekaišto, kruopščioji kritike, ar apsimetate naivia, ar nežinote, kad mūsų gyvenime tai yra didelis liuksusas, kurio neturime?

Dėl pastabos vargšui Schubertui, atrodo, kad kritikė turėtų pakalbėti su juo pačiu. Tik ar ne pavėluota?

O jau stiginio kvarteto pleikimas (nevardinsiu čia jo dėl ir taip jau ilgo atsakymo) — tikrai jiems neužtrauktas. Užuot pasidžiaugtų, kad galime savo kompozitorių išgirsti (ačiū Dievui, publika nepagalėjo jiems padėkos), išpleikiame juos „vidutiniškumo“ botagu. Tačiau jie visi profesionalai, populiariai sakant, „iš to duoną valgo“. Dvejtas — iš Lyric operos, dve- jtas iš Chicago simfoninio orkestro. CSO yra pasaulyje pir- mąjantis. Kaip *Chicago Sun- Times* muzikos kritikas Robert C. Marsh neseniai rašė, CSO koncertuojant Japonijoje, japonai, paprastai šalti ir santūrūs, tiesiog „pasiuo“ plodami. Vargšas dirigentas Solti — pasaulinė gar- senybė ne nežinojo, kad jo muzikantai nepakilę virš ... „vidutiniškumo“. Vienas jų gas- troliavo su Leopoldu Stokowskiu po visas Šiaurės ir Pietų Amerikas, bet ... užkliuvo ... mūsiškei Marijolei.

Ar pastabioji kritikė nesupran- ta, kad mes negalime kitataučių nei priprašyti, nei priversti, nei įsakyti, nei papikyti, o tiktaį sudominti mūsų kompozitorių darbais, šiuo atveju, Čiurlionių? Ar jau žinoma, kad ir čia „vėl laimėtoju išėjo Voketaitis, nežūrint mūsų kritikos skaudžių smūgių jiems. Jie išsėša Čiurlionių į platesnius vandenynus. Liepos mėnesį jie, gros Čiurlionių festi-

valy Green Bay, Wisconsin, amerikiečiams. Ar mes, lietuviai, neturėtume džiugauti ir jiems padėkoti?

O jau pati pabaiga nejuokimis išsėkusi rašančiam kipiškūniskai sarkastiškai šypseną. Sakadolskienė malė-sumalė, pikdama Voketaitį „arkliuku“, „putele“ ir panašiais epitetais, o gale (o stebuklai!) kažkai pripažindama bent vienam autoritetai, teigia: „Didelio dėmesio vertas pianistas William Browning, atlikęs platų ir sunkų repertuarą, lyg be pastangų“. Dievaži, ar jau visai susenau, ar suvaikėjau, nebesusivokdama? Ar Browning dalyvavo kitame koncerte, ar jie visi nebuvo toje pačioje programoje? Kur logika? Tikra ironija!

„Mergyte“, pasakytų Lietuvoje, „čia ir yra pakastas šuva“. Pati, pagaliau, pripažinti, kad programa buvo plati ir sunki, bet atliktą lengvai, sklandžiai, netgi žaismingai.

Kadangi Browning liko vieninteliu autoritetu kritikei, tai pacituosiu to tikrai įjymas muziko žodžius, pasakytus po koncerto rašančiam apie Arnoldą Voketaitį: „His musicality, ability to communicate and the beauty of his vocalism made it a performance of rare artistic in- tegrity. As you know from the audience response and, as you know, that is the determining factor...“ Amen.

Pabaigai norėtusi palinkėti mielai jaunai pradenciai mūsų kritikei nepavirsti antrąja Claudia Cassidy. Anoji čikagietė buvo pikta, sena, „self-made critic“, anot amerikiečių. Ji išdraskydavo visus: Tebaldi, Callas, Gobi, o neturėdama kur prikišti, bent... iškritikuodavo dekoracijas (kokios gi jos koncerte?). Buvo drąsulių solistų, atsisakančių dainuoti, vien ją pastebėjus publikoje. Pagaliau, ja išvijo iš to garbingo posto.

Nenorint būti priekabiai ar užgauliai, irgi norint, galima būtų prikišti, kad pati neatlaidžioji kritikė rašo „Das erste Weichen“. Ir ne Klaipėdos krašte užaugusiai ir Vokietijos stovyklą perėjusiai, tuoj krenta akin, kad yra Veilchen (pirmoji žibuoklė) — tariama Feilchen, su vadinama „fau“ - V raide, o ne Weilchen (tariama Veilchen) — akimirka. Kažkas pasakė, kad spauda turi

pasaulyje savo rolę — pakisti veidrodį pasaulio veidui. Taip ir mes sakytume, brangieji, duokite sveikos kritikos — tikslios, ob- jektyvios, ne užgaulios, teisingos, vertinančios, o ne plėkiančios, nes kritika labai reikalinga. Kiek mes būtume pakilę be jos nuo urvinio žmogaus?

Besidžiaugiant abiem solistais, kurie tokie muzikaliai, gražios malonios sceninės laikysenos, ne tik puikūs solistai, bet ir gabūs artistai, su didele improvizacijos doze — laukiame ir kitų tokių ateinančių ir mums atnešančių iš Parnaso atgaivos spindulių, pragiedrinant šį piktą ir skurdų pasaulį.

Stasė E. Semėnienė

P.S. Visi pabraukimai (ir citatos) pačios autorės.

— Skaitytojų laiškas „Nuomonių ir pastabų“ skyriui visada labai laukiami, nes kiekvienas laikraštis vertina abipusį ryšį su savo skaitytojais. Ačiū Stasei Semėnienėi, norėjusiai išsamiai pasidalinti savo įspūdžiais iš „Draugo“ koncerto 8.m. kovo mėn. 16 d. Chicagoje.

Is kitos pusės, gal taip pat vertėtų pabrėžti, kad meno ir literatūros kritikai, kaipio tokie, turi ne tik būtiną, bet kartų ir privilegijuotą vaidmenį kiekvienoje visuomenėje todėl, kad savo specializuotas žinias kurioje nors srityje, įgytas formaliomis studijomis, sukaupias praktišku patyrimu, jie naudoja skaitytojų skoniui ugdyti, visam mūsų viešo kultūrinio gyvenimo lygiui kelti. Vertinimai — palankūs ar ne, jų yra daromi pagal tam tikrus meninius krite- riuos, dėl kurių gali būti diskusijų, kurie gali įvairuoti pas skir- tingus kritikus, bet kurie, vis dėlto galioja, kadangi „yra iteisinti platesnės akademinės, meninės ar literatūrinės bend- ruomenės susitarimo būdu. Mes visi galime sutikti ar nesutikti su kritiko vertinimais, juos bandyti papildyti, vienu kitu specifiniu atveju ir koreguoti, tačiau pripa- žindami kritiko kvalifikacijas jo vykdomam uždaviniui. Kritikas atlieka esmingą paskirtį visuo- menės gyvenime, ir todėl džiaugiamės kaip tik muzikos recenzentų, taip ir Emilijos Saka- dolskienės bendradarbiavimu šiose skiltyse.

Red.